

Kandidatnummer: 7019

(Hvis besvarelsen skal leveres på navn, skrives navn i stedet for kand.nr.)

FORSIDE

ved besvarelse av hjemmeeksamen, semesteroppgave, rapport, essay osv.

Emnekode:	EX 102
Emnenavn:	Examen facultatum, humaniora variant
Emneansvarlig (normalt faglærer):	Bjarne Markussen
Eventuell veileder:	
Innleveringsfrist/ tidspunkt:	03.12.07 kl. 14.00
Antall sider inkl. forside	13
Merknader:	

Jeg/vi bekrefter at jeg/vi ikke siterer eller på annen måte bruker andres arbeider uten at dette er oppgitt, og at alle referanser er oppgitt i litteraturlisten.

Ja

Nei

Kopiering av andres tekster eller annen bruk av andres arbeider uten kildehenvisning, kan bli betraktet som fusk.

Gjelder kun gruppeeksamen:

Vi bekrefter at alle i gruppa har bidratt til besvarelsen.

Ja

Nei

Kan besvarelsen brukes til undervisningsformål?

Ja

Nei

EX 102 - oppgave 2

"Kan man forstå mennesker fra andre kulturer?"

Innhold:

Innledning	1
Begrepsforklaring	1
<i>Kultur</i>	1
<i>Forståelse</i>	2
<i>Gadamers hermeneutikk</i>	3
Drøfting	4
Konklusjon	10
Litteraturliste	11

INNLEDNING

*Noen barn er finske
noen fra Sudan
noen barn er norske
og noen fra Japan.
Ja det finnes barn i
hvert et land og rike -
Meget er forskjellig
men inni er vi like¹*

At vi er forskjellige på mange måter, er det ganske sikkert bred enighet om. Men hvor forskjellige er vi egentlig? Er det bare utenpå? Og kan vi i så fall uten problemer forstå hverandre? I denne oppgaven vil jeg drøfte rundt følgende problemstilling:

Kan man forstå mennesker fra andre kulturer?

Først i hoveddelen vil jeg redegjøre for begreper rundt problemstillingen, slik som kultur, forståelse og Gadammers hermeneutikk. I drøftingen vil jeg ta utgangspunkt i Gadammers oppfattelse av hermeneutikk og argumentere for og imot at man kan forstå mennesker fra andre kulturer. I enkelte tilfeller vil jeg trekke inn teorier eller oppfatninger fremsatt av andre enn Gadamer eller bruke egne eksempler for å underbygge argumentasjonen. Til slutt vil jeg foreta en selvstendig vurdering av hvorvidt man kan forstå mennesker fra andre kulturer eller ikke.

De viktigste tekstene fra pensum jeg har benyttet som grunnlag, er Thomas Kroghs "Gadammers oppfatning av hermeneutikk" i *Historie, forståelse og fortolkning* og Søren Kjærups "Hermeneutikken" i *Menneskevidenskabernes. Problemer og traditioner i humanioras videnskapsteori*. Jeg har valgt tilleggslitteratur skrevet av blant annet filosofer, antropologer og folk med arbeidserfaring fra andre land for å belyse saken fra flere sider. På grunn av oppgavens begrensede omfang så jeg meg nødt til å redegjøre kort for begrepene og belyse de eksemplene som jeg syntes var mest interessante, i drøftingen.

BEGREPSFORKLARING

Kultur

Først vil jeg se på hva som ligger i det omfattende begrepet *kultur*. Begrepet har kort sagt utviklet seg fra å være knyttet til forestillinger om mennesket til også å kunne brukes om

¹ Fra "Noen barn er brune". Tekst: Jo Tenfjord

hele samfunn eller samfunnsmessige forhold. *Kultur* kan defineres som ”det som avgrensner og skiller et folk fra et annet”, og begrepet blir gjerne brukt nærmest som synonym til *folk* eller *nasjoner* (Krogh, T. 2003: 285, 290). I en slik *nasjonal kultur* finnes det noen vedvarende trekk som menneskene i det aktuelle landet mer tydelig lever etter, enten man refererer til en håndverker eller politiker (Ulven, H. 2004: 19).

Men det finnes også ulike kulturer innad i et land, i betydningen egenart eller samfunn, som for eksempel bykultur, forretningskultur, innvandrerkultur, ungdomskultur, matkultur eller mannskultur. Disse betegnes gjerne som subkulturer eller delkulturer. Videre kan man også snakke om kultur i forbindelse med materielt eller åndelig arbeid, som kunst, musikk, film, litteratur osv. (Ulven, H. 2004: 19).

I drøftingen i hoveddelen er det først og fremst *nasjonal kultur* jeg har i tankene, ”(...) noe individuelt som særpreger (...) det enkelte folk”, slik som for eksempel *den norske kulturen* (Krogh, T. 2003: 296).

Forståelse

For å kunne svare på problemstillingen, er det nødvendig å se nærmere på hva som ligger i begrepet *forståelse* og hvordan jeg definerer dette. Den opprinnelige oppfattelsen av forståelse var at man bare fikk bruk for fortolkning hvis man ikke umiddelbart forstod. Etter hvert kom en mer moderne oppfattelse, som gikk ut på at all forståelse var et resultat av fortolkning (Kjørup, S. 2000: 266). ”Altså må man indstille sig på, at fortolkninger og dermed forståelse alltid opstår i et samspill mellom fortolkeren og historien”, skriver Anita Holm Riis (Riis, A. H. 2006: 15). Mennesket er preget av sin historiske synsvinkel, og forståelse er ikke noe man kan velge - den avhenger av om man kan etablere en sammenheng i det som blir sagt (Riis, A. H. 2006: 45). Man må være åpen i forståelsesprosessen og ikke velge hva man vil legge vekt på eller ei i fortolkningen, men bare la det ”komme til en” (Riis, A. H. 2006: 39, 47). Man lar seg føre av situasjonen, anerkjenner den andre som et ”du” og har et ønske om at situasjonen vil føre til at man får andre innsikter (Riis, A. H. 2006: 52, 57). Prosessen med å forstå forklares av Riis som en pendling mellom det fremmede og det fortrolige. Kulturbegrepet, når det skiller mellom ”vi” og ”de andre”, er et moment i denne prosessen. Når man begynner å få kjennskap til ”dem”, er de ikke lenger like fremmede, og vi kan ikke lenger skille like bastant mellom ”vår” og ”deres” kultur. På denne måten

kan vi si at fremmedheten brytes ned i forståelsen (Riis, A. H. 2006: 150). Gadamer beskriver forståelsen som en tilnærming til den andre, og i denne tilnærmingen settes fordommer på spill og kanskje til og med oppheves (Riis, A. H. 2006: 19). I møtet med det som oppfattes som fremmed, vil man etter hvert tilegne seg fortrolighet med det fremmede ved å begå seg inn i det til man forstår (Riis, A. H. 2006: 106).

I denne oppgaven tenker jeg på kulturforståelse som det å prøve å leve seg inn i den kulturelle situasjonen til vedkommende, tilegne seg kunnskap om kulturen ved å være åpen, ha en spørrende og anerkjennende holdning, og ha et ønske om å oppnå forståelse. Man ønsker å bryte barrierer mellom egen og andres kultur. For å bryte slike barrierer, må man ha innsikt i konteksten – historien og situasjonen til den man prøver å forstå². Man må også fordype seg i seg selv ved å tolke sitt eget liv og sin egen kultur, justere egne fordommer etter hvert som man får mer kunnskap, og erkjenne at ingen kultur er bedre eller dårligere enn annen kultur.

Gadamers hermeneutikk

Hermeneutikk stammer fra gresk *hermeneuein* (å tolke) og *hermeneia* (tolkning). Hermeneutikk er både læren om fortolkning og selve fortolkningen. Det er ikke bare tekstanalyse som hører inn under hermeneutikken, men også for eksempel tolkning av bilder, forsøk på å forstå menneskers sinn, en historisk begivenhet, et samfunn eller en kultur (Kjørup. S. 2000: 265). Riis skriver følgende: "I prinsippet, når det gjelder selve forståelsens struktur, er der således ikke forskel på det tekstuelle og det personlige kulturmøde" (Riis, A. H. 2006: 52). På bakgrunn av dette tolker jeg det slik at termen *tekst* i forbindelse med hermeneutikk og forståelse også kan gjelde for *kultur*.

Hans-Georg Gadamer regnes for den viktigste hermeneutikeren. Med han tok hermeneutikken en ny retning på 1900-tallet og han utga i 1960 sitt hovedverk *Sannhet og metode*. Det var gjennom leseren/tolkeren man skulle få tilgang til tekstens mening. Gadamer vektla det faktum at forskjellige mennesker tolker tekster ulikt. Det var ikke mulig å sette leserens egen kulturelle kontekst og fordommer til side³. Ifølge Gadamer kan ingen forståelse starte på bar bakke. Den forutsetter en annen forutgående forståelse, en *førforståelse* eller forhåndsoppfatning av hvordan verden er. Dette kalte Gadamer

² Ref. forelesning med Bjarne Markussen, 04.09.07

³ Ref. forelesning med Bjarne Markussen, 03.09.07

fordom, i positiv betydning. Det var slike fordommer som gjorde det mulig å forstå tidligere epoker og kulturer (Krogh, T. 2000: 246). Alle fødes inn i en kultur og en *forståelseshorisont*, og all tolkning skjer ut ifra denne horisonten. Med *horisont* mener Gadamer en kulturs system av oppfatninger og verdier, og vår horisont er et system av fordommer. *Tradisjoner* formidler gamle horisonter inn i vår egen. En tradisjon er en kulturell overlevering og muliggjør en *virkningshistorie*, der gamle måter å tenke på har forplantet seg i vår tid – gamle fordommer leveres videre⁴. Forståelse oppnås ved å justere sin horisont ved å prøve å trenge inn i den andre slik at de to horisontene nærmer seg hverandre. Vi får en *horisontsammensmelting* (Krogh, T. 2000: 251). I *den hermeneutiske sirkelen* henger forståelsen av en tekst sammen med leserens førforståelse og fordommer. ”Denne forståelsen av teksten påvirker igjen leserens selvforståelse – opplevelse og forståelse av seg selv – leserens historiske situasjon.”. Dette gjentar seg i en sirkelbevegelse (Krogh, T. 2000: 248).

DRØFTING

I utgangspunktet tenker jeg at man kan forstå mennesker fra andre kulturer så lenge man snakker samme språk, enten ved at språkene ligner hverandre, slik som norsk og dansk, ved at den ene snakker morsmålet til den andre eller ved at begge behersker samme fremmedspråk. Slik jeg oppfatter Gadamer, mente han at det å forstå er et grunntrekk ved mennesket, og at det å beherske et språk er en forutsetning for å forstå. Det er gjennom språket at tradisjoner og virkningshistorie formidles fra en periode til en annen (Krogh, T. 2003: 265). Snakker man samme språk, kan man lettere formidle sine tradisjoner og virkningshistorie til den andre, og få i gang en forståelsesprosess.

Det er likevel ikke nødvendigvis slik at man oppnår en god forståelse ved å snakke samme språk. Der en av partene snakker et fremmedspråk, er man inne på en oversettelsesprosess der vanskeligheten er å bevare selve *meningen*. Denne meningen kan bli enda vanskeligere å overføre ved bruk av en tolk. Selv om de snakker samme språk, har de ikke nødvendigvis samme assosiasjonsgrunnlag, som kjennetegner kulturer som er tett opptil hverandre, og kan dermed ha ulike fortolkninger av meningen (Riis, A. H. 2006: 41). Et språk rommer så mye, fra historie til tradisjoner, og ifølge Riis er det ikke nok å kunne språket, men man må også kjenne den kulturelle konteksten (Riis, A. H. 2006: 50). Schleiermacher blir tolket på følgende måte:

⁴ Ref. forelesning med Bjarne Markussen, 03.09.07

Fordi språket og den menneskelige bevisstheten kan inngå i uendelig mange betydninger og relasjoner og således er uendelige, kan hermeneutikken ikke sikre noen endelig og avsluttet forståelse verken av talen eller dens opphavsmann (Schleiermacher, fra Læg Reid, S. og Skorgen, T. 2006: 101).

Jo eldre eller jo lengre bort en kultur er, jo vanskeligere er den å forstå. Tradisjonene og virkningshistorien blir mer fremmed⁵. Ifølge Gadamer utspiller forståelsen seg alltid innenfor en felles horisont, og nærkulturelle land har likere horisont enn fjernkulturelle land (Riis, A. H. 2006: 44). Hylland Eriksen og Sørheim uttaler at for oss i Norge, vil et nærkulturelt land typisk ha innbyggere med lys hud som snakker et språk som ligner norsk (Eriksen, T. H. og Sørheim, T. A. 1999: 56). Derfor vil vi som nordmenn ha vanskeligere for å forstå for eksempel afrikanere enn svensker, som vi har en kulturell kontekst med som vi er mer fortrolige med. Vi nordboere har en forhåndsviten om hverandre som er kulturelt betinget, og dermed blir "samtalen" mellom oss lettere å fortolke. Vi har fellestrekk vi tar for gitt når vi kommuniserer, av Riis kalt *det alminnelig aksepterte*. Ved kulturell nærhet er det større sjanse for at vi umiddelbart forstår det alminnelig aksepterte, slik jeg tolker Riis, og derfor mener jeg at vi kan forstå mennesker fra andre kulturer hvis kulturen ligger nær vår egen (Riis, A. H. 2006: 40).

Dette vil jeg så snu litt på. Hva med delkulturer eller subkulturer innenfor nasjonale kulturer? Kan det ikke tenkes at jeg ville oppnådd en mindre forståelse av svensken hvis han/hun tilhørte en helt annen delkultur enn meg? Hva hvis jeg var apoteker, svensken var forretningsmann som solgte møbler av regnskogtømmer, mens afrikaneren var ekspert på å nyttiggjøre seg medisinske planter? Sannsynligvis ville min horisont og afrikanerens horisont være ganske nær hverandre når det gjaldt miljøkultur eller kanskje arbeidskultur, og her ville vi ganske sikkert forstå hverandre bedre enn forretningsmannen og jeg. På denne måten kan forretningsmannens horisont og min horisont være så ulike at de hindrer forståelse av hverandre selv om vi tilhører nære nasjonale kulturer. Hylland Eriksen og Sørheim skriver at man ikke nødvendigvis kan forstå alt personer foretar seg selv om man forstår den nasjonale kulturen de kommer fra. I tillegg forandrer man seg etter et kulturmøte, så utgangspunktet er aldri det samme. (Eriksen, T. H og Sørheim, T. A. 1999: 44). Selv om man kommer fra samme nasjonale kultur, tilhører man ulike del- eller subkulturer og er ulike individer. Dette indikerer for

⁵ Ref. oppgaveseminar med Bjarne Markussen, 13.11.07

meg at man ikke nødvendigvis kan forstå hverandre selv om man kommer fra nærkulturelle land.

På samme måte som at ulike delkulturer kan være hindre for forståelse, kan også ulik religion være det. Dette opplevde jeg selv da jeg for noen år siden bodde i Dublin, Irland. Tilsynelatende er ikke våre nasjonale kulturer så helt ulike, i hvert fall ikke like forskjellige som på tvers av kontinenter. Men hver gang jeg fikk spørsmålet om hvilken religion vi hadde i Norge og svarte at de fleste, meg inkludert, var protestanter, følte det som om det vi hadde av gjensidig kulturforståelse før spørsmålet kom opp, ble erstattet av et uforstående gap. Jeg følte heller ikke at gapet ble noe mindre selv om jeg prøvde å forklare mange nordmenns ikke-praktiserende religion eller sympatiserende og støttende holdning overfor irske katolikker. "(...) religion i en eller annen form er en viktig side ved all kultur" (Ulven, H. 2004: 33). Religion preger menneskenes holdninger overfor det de regner som "den egentlige virkelighet og de grunnleggende verdier i tilværelsen", og for mange er religion svært viktig (Ulven, H. 2004: 33). Slik jeg tolker det som skjedde, ble det et brudd i den hermeneutiske sirkelen. Gadamer mente at man kunne forstå andre epoker ved å være kritisk til egne fordommer og korrigere dem. Vi kan bedømme egne fordommer og velge bort dem som forhindrer forståelse i en sirkelprosess. Vi bedømmer, velger bort, bedømmer igjen med reviderte fordommer, foretar nye utvelgelser osv. (Krogh, T. 2000: 249). Jeg ser på disse opplevelsene som at følelsesladde temaer som religion kan forhindre forståelse hvis den som tolker, ikke bedømmer og reviderer egne fordommer i en sirkelprosess.

All forståelse forutsetter en vilje eller ønske om å forstå: "En afgørende betingelse for et vellykket kulturmøde er, at man bestræber sig på at forstå det, den anden siger" (Riis, A. H. 2006: 9). Man må også være bevisst sine egne fordommer: "Det gjelder å ta inn over seg den egne fordomsfullheten, slik at teksten viser seg i sin annerledeshet og dermed får mulighet til å spille sin saklige sannhet ut mot ens egen forutmening" (Gadamer, fra Lægheid, S. og Skorgen, T. 2006: 225). Jeg ser på dette som at man må være åpen for annerledesheten i den andre kulturen og sette denne opp mot sin egen fordom, altså se sine egne fordommer i et nytt lys. Dette kan man ikke gjøre hvis man ikke vil prøve å forstå. Igjen er den hermeneutiske sirkelen sentral: Gadamer anmoder om å "gå i dialog med teksten" og praktisere kommunikativ åpenhet. For at dette skal kunne gi ny innsikt, må man revidere egne meninger og standpunkt ut ifra det som teksten eller den andre

kulturen kan lære en. Man fører en dialogisk prosess der det hele tiden dukker opp nye spørsmål man kan stille både seg selv og teksten. (Gadamer, fra Læg Reid, S. og Skorgen, T. 2006: 230, 231). Ifølge Gadamer må begge partene være åpne for det som den andre parten sier. Man oppnår et likeverdig forhold som er gjensidig, og her kan forståelsen oppstå (Riis, A. H. 2006: 53). På bakgrunn av dette mener jeg at man kan forstå andre kulturer så lenge man har et åpent sinn og en spørrende holdning og i prosessen reviderer egne meninger og standpunkt for å trenge dypere ned i den andres handlinger og tenkemåte.

Imidlertid dukker det opp et problem her. Hvordan vet vi at vi har forstått og ikke misforstått? ”Dersom disse forutmeningene motiverer misforståelser – hvordan skal så misforståelser i det hele tatt kunne oppfattes i de tilfeller hvor vi ikke motsies av andre?” (Gadamer, fra Læg Reid, S. og Skorgen, T. 2006: 231). I henhold til Schleiermachers språkfilosofi er mennesket hele tiden utsatt for misforståelser, også når det gjelder egne tanker (Schleiermacher, fra Læg Reid, S. og Skorgen, T. 2006: 92). Jeg har et selvopplevd eksempel på hvor vanskelig det kan være å vite om man har forstått eller misforstått. I løpet av mine fire år i Irland trodde jeg at jeg hadde opparbeidet en ganske god forståelse for problemet i Nord-Irland. En dag i samtale med en gutt fra nord ønsket jeg å vise både sympati og nevnte forståelse, og sa at det må være tøft å vokse opp i Nord-Irland. Vedkommende ble opprørt og uttalte noe i retning av: ”Du har ikke forstått noen ting, du aner ikke noe om hvordan det er å vokse opp i Nord-Irland”. Her vil jeg trekke paralleller til Jorge Luis Borges novelle om den arabiske filosofen Averroës, som ikke ville kunne forestille seg hva Aristoteles’ tragedie og komedie var fordi han aldri hadde sett et skuespill. Han trodde han hadde utvidet sin horisont og forstått, mens han i virkeligheten fremdeles misforsto (Krogh, T. 2000: 253, 254). På bakgrunn av dette mener jeg at det ikke er mulig å forstå folk fra andre kulturer. Man kan tro man virkelig har forstått, mens man faktisk har misforstått, og det er like vanskelig å avgjøre om den andre har forstått en selv: ”(...) forståelse og misforståelse er like vanskelige, ja, faktisk umulige, å fastslå. For hvordan vet jeg om min førforståelse gjør meg i stand til å avgjøre hva en annen har forstått eller misforstått?” (Krogh, T. 2000: 254). Dette er i tråd med Schleiermachers tankegang om at ”misforståelsen er det alminnelige gitte utgangspunktet for den menneskelige bevissthet” (Schleiermacher, fra Læg Reid, S. og Skorgen, T. 2006: 93).

Jeg har også et annet eksempel på at jeg trodde jeg forstod, men endte med å ha misforstått. I forbindelse med jobb for en bistandsorganisasjon var jeg på besøk i moskéen i Åkebergveien i Oslo sammen med to kvinnelige gjester fra Afghanistan. Hun ene hadde gått med et hvitt skaut hele dagen, men skiftet til svart inne i moskéen. Jeg trodde umiddelbart jeg forstod dette som en religiøs handling, og spurte hva det svarte skautet symboliserte. Hun repliserte kjapt at hun ønsket å variere skautfarge for at ikke alle bildene av henne skulle bli helt like og kjedelige. Jeg måtte raskt revidere fordømmene mine.

Når jeg tenker på globaliseringen og internasjonaliseringen som har skutt fart de senere årene og graden av interaksjon mellom ulike kulturer, for eksempel gjennom reisevirksomhet, handel og innvandring, mener jeg at vi ikke kunne ha greid dette uten å forstå hverandre. Med globaliseringen blir våre kulturer og tradisjoner mer homogene, men det er ofte bare på overflaten, på det materielle planet. Land vil fortsatt ha ulik kulturell arv og ulike særtrekk under overflaten (Ulven, H. 2004: 10). Derfor er det likevel opp til menneskene å lære hverandres skikker for å prøve å forstå hverandre. Helt tilbake til *Håvamål* og *Kongsspeilet* fra ca. år 1200 finner vi regler for hvordan nordmenn skulle oppføre seg overfor fremmede kulturer: "Skal du bli regnet for klok, må du lære deg stedets skikker." (Ulven, H. 2004: 12, 13). Vi vet gjennom historielæren at det har vært bred kontakt mellom ulike kulturer i lange tider. Dette oppfatter jeg som at denne interaksjonen med andre kulturer og nødvendigheten av å forstå disse er del av vår virkningshistorie, som lever videre gjennom våre tradisjoner. Ergo kunne vi ikke hatt kulturinteraksjon over så lang tid og med så ulike kulturer hvis vi ikke forstod hverandre.

Samtidig som verden stadig er blitt mindre, er det også sterke krefter som vitner om at vi overhodet ikke forstår mennesker fra andre kulturer, slik som rasisme, fascisme, nazisme, men også fremmedfrykt og intoleranse. Hvordan kan vi forstå mennesker fra andre kulturer når enkelte mener at egen rase, nasjonalitet eller religion er overlegen? Her kan det synes som om den diskriminerende parten ikke vil eller ikke er i stand til å forstå den andre parten, og det finner ikke sted noen horisontsammensmelting der horisonten justeres ved å trenge dypere inn i den andres "opprinnelige forstillingsverden". Vi får ingen "tilnærming mellom leserens og verkets horisont" (Krogh, T. 2000: 251). Lægheid og Skorgen hevder for eksempel at det finner sted "en kamp om forståelsen av egen og fremmed kultur og religion" innenfor de islamsk-orientalske og kristen-oksidentalske

samfunnene (Lægheid, S. og Skorgen, T. 2006: 336, 337). Her er det nærliggende å kort nevne mistankens hermeneutikk. Mens Gadammers hermeneutikk var motivert av behovet for å forstå, er mistankens hermeneutikk motivert av behovet for å avsløre og gjennomskue⁶. Kanskje er det mistankens hermeneutikk som ligger til grunn når vi er redd for andre kulturer eller bedømmer andre kulturer som underlegne? Friedrich Nietzsches verden er ”falsk, grusom, motsetningsfylt, forførende og uten mening” og han mener at ”Denne verden er viljen til makt – og ingenting annet” (Nietzsche, fra Lægheid, S. og Skorgen, T. 2006: 112, 113). Ut ifra et slikt syn tolker jeg det som at forståelse mellom ulike kulturer umulig kan finne sted siden det er helt andre krefter som driver oss enn et ønske om innleving i og tilnærming til den andres kultur.

Og selv om verden stadig kommer nærmere, kan man likevel bli presentert med feil bilde av en annen kultur. Hvordan skal vi da kunne forstå hverandre? Thomas Hylland Eriksen har et godt eksempel på dette da han prøvde å forklare venner på Mauritius at det fantes lutfattige hvite mennesker i Liverpool. Vennene på Mauritius kunne ikke forestille seg fattige hvite europeere og greide ikke forstå fullt ut hva han snakket om (Eriksen, T. H. og Sørheim, T. A. 1999: 21). Vi har gjerne stereotype oppfatninger av hverandre, og disse kan være hindre for å forstå.

Og hva med dem som blir presentert med riktig bilde, vil de forstå? Kan en lutfattig person i Guatemala forstå vestlige som er omgitt av luksus og god mat, men som likevel er ulykkelige? Kan en som har opplevd krig hele sitt liv forstå at en som er trygg, har en tørr og varm seng, nok mat og frisk familie, likevel ikke er fornøyd? Jeg tror ikke det. Jeg tror enkelte kontraster blir så store at vi ikke evner å forstå hverandre.

Jeg vil gå litt videre med Nietzsches tankegang, for hvordan kan vi i det hele tatt forstå andre kulturer hvis vi ikke engang forstår oss selv? ”Hva vet mennesket egentlig om seg selv? Ja, vil det noen gang kunne persipere seg selv fullstendig, som om det lå i en opplyst glasskiste?” (Nietzsche, fra Lægheid, S. og Skorgen, T. 2006: 118). Gadamer mente det ikke gikk an å ha overblikk over hele horisonten man befinner seg innenfor, og dermed kunne man heller ikke ”gjøre seg bevisst alle sine forutsetninger og hele sin forståelse” (Krogh, T. 2000: 257). Vi skaper ikke forståelse, det bare skjer med oss (Krogh, T. 2000: 258). Hvordan skal jeg kunne forstå andre hvis jeg ikke engang kan

⁶ Ref. forelesning med Bjarne Markussen, 04.09.07

overskue tradisjonene som skaper mine fordommer (Krogh, T. 2000: 257)? Også Schleiermacher var inne på denne tankegangen, slik jeg oppfatter Læg Reid og Skorgen, da de hevder at vi ofte utsettes for misforståelser, "ikke minst i forhold til å forstå (...) egne tanker" (Schleiermacher, fra Læg Reid, S. og Skorgen, T. 2006: 92). Selvforståelse kan oppnås gjennom dialog, ifølge Schleiermacher. Hvis vi formidler tankene til andre, kan vi nærme oss en forståelse av oss selv, våre tanker og følelser (Schleiermacher, fra Læg Reid, S. og Skorgen, T. 2006: 92). Dilthey mente man oppnår bevissthet om seg selv og egne følelser og tanker gjennom samtale med andre (Dilthey, fra Læg Reid, S. og Skorgen, T. 2006: 129). Jeg tror det er mulig å oppnå en god selvforståelse gjennom å reflektere over egne fordommer og handlinger ved å sammenligne seg med den andre. Samtidig kan denne prosessen vanskeliggjøres siden man jo er påvirket av sin historie og preget av sine tradisjoner. Og så dukker jo problemet opp igjen med om hvordan og når man kan vite om man har forstått. Som Gadamer sa det: "(...) forstår vi egentlig hva det vil si å være til som forstående vesen i verden?" (Gadamer, fra Læg Reid, S. og Skorgen, T. 2006: 220).

KONKLUSJON

På bakgrunn av drøftingen min mener jeg at man aldri kan forstå mennesker fra en annen kultur fullt ut, nettopp fordi alle menneskene er ulike, selvstendige produkter av en kulturell bakgrunn, med sine tradisjoner og sin virkningshistorie. Dette er i tråd med Gadamers hermeneutikk. Kulturene forandrer seg også og er komplekse, og med ulike førforståelser og tradisjoner vil vi også ha ulikt utgangspunkt for å forstå andre kulturer. Dessuten, som noen av argumentene mine viser, er ikke forståelse noen absolutt eller finitt størrelse, og man kan derfor ikke alltid vite om man har forstått eller misforstått. "(...) den filosofiske hermeneutikkens uendelige oppgave blir da stadig på nytt og under stadig nye forutsetninger å forsøke å forstå selve forståelsen" (Læg Reid, S. og Skorgen, T. 2006: 242). Med Gadamers hermeneutiske sirkel blir forståelsen en uendelig prosess, der man hele tiden vender tilbake til utgangspunktet og hele tiden modifierer forståelsen i lys av de nye erkjennelsene som oppstår (Gadamer, fra Læg Reid, S. og Skorgen, T. 2006: 223). Og ikke minst når jeg ser på for eksempel grådigheten og kjøpemanien som utspiller seg i dagens samfunn, vet jeg ikke engang om jeg har forstått min egen kultur.

"Jeg forstår ikke dem, de forstår ikke meg."

Edith Piaf i New York, fra filmen "La vie en rose"

LITTERATURLISTE

- Eriksen, Thomas Hylland og Torunn Arntsen Sørheim 1999: *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Ad Notam Gyldendal AS, Oslo.
- Kjørup, Søren 2000: Kap. 13 "Hermeneutikken" i *Menneskevidenskabernes. Problemer og traditioner i humanioras videnskapsteori*. Roskilde Universitetsforlag.
- Krogh, Thomas 2000: Kap. 9 "Gadamers oppfatning av hermeneutikk" i Thomas Krogh m.fl. *Historie, forståelse og fortolkning*. Gyldendal akademisk, Oslo.
- Krogh, Thomas 2003: Kap. 10 "Debattene om hermeneutikk" og kap. 11 "Kulturbegrepet – kulturrelativitet og kulturpluralisme" i Thomas Krogh m.fl. *Historie, forståelse og fortolkning*. Gyldendal akademisk, Oslo.
- Læg Reid, Sissel og Torgeir Skorgen 2006: *Hermeneutikk – en innføring*. Spartacus Forlag AS, Oslo.
- Markussen, Bjarne 2007: Forelesninger og oppgaveseminar EX 102, UiA.
- Riis, Anita Holm 2006: *Kultur mødet hermeneutik*. Forlaget Univers, Højbjerg, Danmark.
- Tenfjord, Jo: "Noen barn er brune".
http://mix.hive.no/~latrine/norsk/lyrikk/jo_tenfjord_noen_barn_er_brune.htm (29.11.07)
- Ulven, Henrik 2004: *Internasjonal skikk og bruk*. Index Publishing AS, Oslo.

